

УДК 37.02.147

ANALYSIS OF THE CONCEPT "TEACHING METHOD" IN THE HISTORICAL CONTEXT

АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «МЕТОД НАВЧАННЯ» В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Barabash V./Барабаш В.І.

teacher / викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education
and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім.Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Skakun V./ Скакун В.О.

k.biolo.h.n./к.біолог.н.

*Uman Pavlo Tychyna State Pedagogical University**Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

Анотація. Про правильний добір методу навчання свідчить характер діяльності та взаємовідносин учителів і учнів, глибина й міцність набутих знань, навичок, умінь і також те, якою мірою він викликає пізнавальну, емоційну і практичну активність учнів та формує в них мотивацію учіння.

Ключові слова: методи навчання, вчитель.

Вступ.

Кожна людина прагне знайти своє місце в житті, обрати гарну спеціальність, забезпечити пристойне існування собі і своїм близьким.

Більшість здобувачів освіти самовизначаються з майбутньою професією, в них складаються професійні переваги. У результаті – вчаться вже не заради самого навчання, а для свого майбутнього. Вищі духовні потреби людини в пізнанні, самоствердженні, самовираженні, самовизначенні, самоактуалізації – це прагнення до розвитку й удосконалення себе, тобто до саморозвитку.

Основний текст.

У складному і динамічному освітньому процесі педагогу доводиться вирішувати велику кількість типових та оригінальних педагогічних завдань, які є важливими для соціального управління, тому що звернені до всебічного розвитку особистості. Щоб упевнено прогнозувати результат дослідження, приймати безпомилкові науково обґрунтовані рішення, педагог має професійно володіти сучасними методами педагогічної діяльності.

В історії дидактики проблема окреслення методів навчання не виокремлювалася в особливу, оригінальну проблематику – вона розглядалась у контексті всіх елементів процесу навчальної діяльності. Власне кажучи, кожен учитель гімназії чи училища ХІХ – початку ХХ століття створював свою методику, що складалася з його індивідуальних знахідок, підказаних власним досвідом, запозиченим у більш досвідчених колег, зі статей у педагогічних журналах, які тоді вже охоче друкували дописи педагогів.

Розглянемо інтерпретацію методів навчання педагогами-новаторами минулого.

М. Пістрак характеризував методи навчання у найбільш загальному розумінні, як спосіб передачі знань і формування в учнів умінь і навичок.

Методи навчання – це знаряддя в руках вчителя, це спосіб його дії стосовно учня і способи роботи учня під керівництвом вчителя [1].

П. Шимбарьов розглядав метод навчання як шлях, за допомогою якого вчитель організовує, спрямовує і керує роботою учнів щодо оволодіння ними основами наук [1]. У цих визначеннях провідна роль належить учителю.

У педагогічній літературі 40–50 років минулого століття поняття «метод навчання» визначалось як засіб або той шлях, за допомогою якого вчитель, спираючись на свідомість і активність учнів, озброює їх знаннями, уміннями і навичками [2].

У ряді робіт при визначенні поняття «методи навчання» враховувалася не лише діяльність учителя, але й діяльність учнів. Саме з цього розуміння виходили М. Верзілін, П. Гальперін, М. Данилов, Б. Райков. Така точка зору отримала подальший розвиток і стала провідною в середині 60-х років ХХ ст. Було поставлено питання про множинність методів та недопущення універсалізації того чи іншого з них. Значна увага приділялася вербальним методам.

У 60–80-ті роки розробка теорії методів навчання зумовлювала дослідження навчання як цілісного процесу, як взаємодію тих, хто навчається. Такий підхід знайшов своє відображення у визначенні методів навчання як способів організації пізнавальної діяльності учнів, яка забезпечує оволодіння знаннями, методами пізнання і практичної діяльності. Методи навчання – упорядкована за певним принципом спільна цілеспрямована діяльність учителя та учнів, що являє собою систему прийомів або способів і спрямована на розв'язання навчально-виховних завдань [2].

Під методами навчання у закладах освіти слід розуміти упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань [1]. Правильний добір методів відповідно до цілей і змісту навчання й вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати набуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд [4].

Є. Голант, Д. Лордкіпанідзе, С. Перовський, А. Алексюк, В. Бондар, О. Мороз, М. Ярмаченко, вважають і обґрунтовано стверджують, що на методи навчання впливають джерела інформації, за допомогою яких учні засвоюють знання.

Правильний добір методів відповідно до цілей і змісту навчання й вікових особливостей учнів сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями і навичками використовувати набуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд.

На думку В. Кременя, в розробках методів навчання і виховання не врахували специфіку соціального середовища, в якому формується і цілісно розвивається дитина, ігнорували особливості взаємодії в системі предметно-соціальне довкілля – підростаюча особистість, не брали до уваги вікових можливостей дитини у сфері її соціальних відносин. Таким чином, не було задіяно особистісний компонент у навчально-педагогічному пізнанні [3].

Введення в освітній процес інтерактивних методів навчання дозволяє вирішити нагальні потреби у підготовці фахівця нового типу, адекватного вимогам сучасного суспільства, фахівця, який здатен шукати рішення у співпраці з колегами, в активному обміні знаннями.

Інтерактивні методи, в основі яких лежить спілкування мають чітко визначену тему, мету, дидактичне завдання. Результатом такого спілкування є вирішення проблеми, розв'язання задачі, знаходження шляхів рішення критичної ситуації. Головним є те, що спілкування у навчальному процесі не є просто обміном думками або знаннями, на основі такого обміну активізується інтелектуальна діяльність, народжується нове знання, формується вміння, в першу чергу, використовувати теоретичні знання у конкретній ситуації, комбінувати знання з різних галузей, зважати на думку іншої людини, колективно працювати над вирішенням проблеми, приймати чужий досвід, брати на себе відповідальність за прийняте рішення, за результати власної дії, керувати та підкорятися, вгамовувати власні амбіції в ім'я загальної справи.

Таким чином, інтерактивні методи вирішують триєдине завдання: навчати, виховувати, розвивати особистість, формувати професійні та соціальні якості фахівця.

Педагог має навчитися правильно добирати методи навчання, а це залежить від:

- провідної парадигми національної системи освіти;
- загальних і професійних цілей освіти, виховання й розвитку підростаючого покоління;
- провідних методологічних положень і установок сучасної загальної дидактики;
- особливостей, змісту, методів і форм роботи конкретних освітньо-виховних систем;
- особливостей змісту професіограми конкретного фахівця;
- особливостей змісту і методики викладання конкретної навчальної дисципліни та визначених її специфікою вимог до добору загально-дидактичних методів;
- мети, завдання, змісту матеріалу та дидактичного задуму конкретного заняття;
- наявності часу на вивчення теми, розділу;
- рівня розумової та фізичної підготовленості учнів;
- рівня оснащення навчально-матеріальної бази;
- педагогічної майстерності вчителів;
- методичного задуму конкретного заняття тощо.

Про правильний добір методу навчання свідчить характер діяльності та взаємовідносин учителів і учнів, глибина й міцність набутих знань, навичок, умінь і також те, якою мірою він викликає пізнавальну, емоційну і практичну активність учнів та формує в них мотивацію учіння.

Висновки:

Таким чином, займаючись самостійним пошуком інформації, необхідно мати міцний арсенал як загальних, так і специфічних методів навчання. І

зрозуміло, що ніякий окремо взятий метод не розв'язує всіх проблем, якщо не використовується творчо, у взаємозв'язку з іншими необхідними методами.

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. пос. /І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2000. – 368 с.
4. Пащенко М. І. Використання активних форм і методів викладання педагогічних дисциплін у підготовці майбутніх вчителів. // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред: Мартинюк М. Т. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2016 – частина І. – С. 258 – 268.

***Abstract.** The nature of activities and relationships between teachers and students, the depth and strength of acquired knowledge, skills, and abilities, as well as the extent to which it causes cognitive, emotional and practical activity of students and forms their motivation to learn, testify to the correct selection of the teaching method.*

***Key words:** teaching methods, teacher and students.*